

הקמת מרכז מבקרים לקידום והנחלת סיפור עלייתם של יהודי אתיופיה שנספו בדרכם לארץ ישראל

הצעה להחלטה

מ ח ל י ט י ס, ממשלת ישראל רואה חשיבות עליונה בתרומת העלייה של יהודי אתיופיה למדינת ישראל ולחברה הישראלית ומכירה במסירות הנפש ובסיפורם הייחודי של יהודי אתיופיה שנספו במהלך עלייתם ארצה. סיפור המסע הרגלי המפרך לארץ ישראל, שנערך תוך סיכון חיים, ממחיש את כיסופי יהודי אתיופיה לארץ ישראל ואת חיבורם ההיסטורי והתרבותי העמוק לעם ישראל ומדינתו.

כתוצאה מהחלטת ממשלה מספר 3885 מיום 27.11.2011 חוקמה אנדרטת זיכרון בהר הרצל בירושלים להנצחת יהודי אתיופיה, שנספו בדרכם לישראל דרך סודן. לאור החשיבות הרבה בחיבור הציבור הרחב לסיפור המפעלים שבו חלום דורות וכיסופים עתיקים הגשים עצמו למציאות, מחליטים, כדלקמן;

1. להנחות את שר העלייה והקליטה לגבש תכנית לתכנון הקמת מרכז מבקרים להנחלת סיפור עלייתם של יהודי אתיופיה שנספו בדרכם לישראל שיפעל לצד למתחם האנדרטה לזכר ניספי סודן בהר הרצל בירושלים (להלן: "מרכז המבקרים").
2. לצורך יישום החלטה זו, להטיל על שר העלייה והקליטה להקים ועדת היגוי שתקבע את כלל היבטי התכנון של מרכז המבקרים. בראש הועדה יעמוד מנכ"ל משרד העלייה והקליטה או נציג בכיר בדרגת סמנכ"ל מטעמו, ויהיו בה חברים נציג בכיר ממשרד ראש הממשלה, נציג בכיר ממשרד המורשת, נציג בכיר ממשרד התרבות, נציג ההסתדרות הציונית העולמית, נציג הסוכנות היהודית ונציג ציבור מהקהילה (להלן: "ועדת ההיגוי").
3. יו"ר הועדה מוסמך, לפי שיקול דעתו ובתיאום עם מנכ"ל משרד רה"מ, לצרף לוועדת ההיגוי חברים נוספים שהינם בעלי זיקה או עניין לנושא.
4. וועדת ההיגוי מוסמכת לפנות לכלל הגורמים הרלוונטיים, לצורך האצת פתרונות והסרת חסמים בכל הנוגע לתכנון מרכז המבקרים.
5. הממשלה רושמת את הודעת ההסתדרות הציונית העולמית כי היא נכונה להעמיד שטח שידרש למטרה זו בסמוך לאנדרטה בהר הרצל בהיקף של עד 500 מ"ר במיקום שיתואם עמה ובכפוף לאישור ההנהלה הציונית.
6. ועדת ההיגוי תתכנס בתוך 30 ימים מיום אישור החלטה זו, ותגבש תכנית מפורטת לתכנון מרכז המבקרים; התכנית תכלול תכנון אדריכלי והנדסאי וכן את אופן הפעלת מרכז המבקרים (להלן – "התכנית"). ועדת ההיגוי תגיש את התכנית לשר העלייה והקליטה עד 120 יום מיום כינוסה לראשונה. המלצת ועדת ההיגוי בדבר אופן הפעלת מרכז המבקרים תובא לאישור הממשלה. ועדת ההיגוי, תבחן את היחס בין מרכז המבקרים המתוכנן, לבין המרכז למורשת יהדות אתיופיה הפועל מכוח חוק המרכז למורשת יהדות אתיופיה, התשע"ב-2012 ותתייחס לכך בהמלצתה בדבר אופן הפעלת המרכז.
7. יובהר כי יישום המלצות הצוות כפוף לאישור ההמלצות, עלותן ומקור תקציבי למימון על ידי הממשלה. לצורך כך תובא לאישור הממשלה החלטה נוספת אשר תכלול את פירוט התקציב המתחייב מכלל הגורמים הרלוונטיים למימון הקמת מרכז המבקרים.

8. לצורך יישום החלטה זו ולתכנון המרכז, יוקצה סכום בסך 3,000,000 ₪ בשנת 2025 מהמקורות הבאים ;

משרד ראש הממשלה - 1,400,000 ש"ח ;

משרד העלייה והקליטה - 1,400,000 ש"ח ;

הסוכנות היהודית לא"י – 200,000 ₪ ;

דברי הסבר

רקע כללי

עליית יהדות אתיופיה נושאת עמה סיפור עלייה נדיר ויוצא דופן, על כסופים לירושלים, אהבת הארץ ואהבת האדם.

החל משנות ה-70 יצאו אלפי משפחות מיוזמתן במסע רגלי ארוך ומסוכן בן מאות קילומטרים לכיוון ארץ ישראל, מותירות מאחוריהן את בתיהן ורכושן.

בדרך ניצבו קשיים עצומים: רעב, מחלות, שודדים ושהות ממושכת במחנות פליטים בסודן. על פי הערכות כ-4,000 יהודים שהתחילו את המסע לא שרדו ונספו בדרך במדבר בסודן, אך כל שעמד לנגד עיניהם היא אמונה תמימה ועמוקה ביכולתם וחובתם להגשים את משאת נפשם העתיקה "ירושלם". אלו שזכו להגיע לארץ הגשימו את החיבור ההיסטורי העמוק והעשירו את החברה הישראלית בתרבותם ומנהגיהם.

מבצע משה ומבצעי העלייה שבאו אחריו, הפכו לסמל ולנכס צאן ברזל, מעין מצפן של רוח העלייה והתשוקה לישראל. מצד אחד, העולים שחרפו נפשם בחציית המדבריות; מצד שני, כוחות הביטחון והסוכנות היהודית, שפעלו בארץ רחוקה תוך נטילת סיכון להביאם הביתה. סיפור השתלבותם של עולי אתיופיה הוא סיפור החברה הישראלית כולה: מיטב בניה ובנותיה של הקהילה פורצים דרך בשורות צבא ההגנה לישראל, מובילים את הכלכלה ומקדמים את המדינה בתחומים רבים. תרומתם המשמעותית מסמלת יותר מכל את ייחודה של החברה בישראל. זהו סיפור חסר תקדים בהיסטוריה של עם ישראל, מקור עוצמה לעם היהודי ולמדינת ישראל — התגשמות חזון הדורות של שיבת ציון, זהו גם סיפור שיש בו ציווי לזכור ולהנחיל לדורות הבאים.

ממשלת ישראל הכירה במסירות הנפש של הנספים ומיסדה את הנצחתם בשתי החלטות ממשלה: הראשונה, החלטת ממשלה מספר 1425 מיום 29.1.2004, בה נקבע כי טקס האזכרה המתקיים מדי שנה בארמון הנציב ביום ירושלים לזכר יהודי אתיופיה שנספו בדרכם לישראל יועבר להר הרצל ויצוין כאירוע ממלכתי. בהחלטה השנייה, החלטת ממשלה מספר 3885 מיום 27.11.2011, הממשלה החליטה להנציח את שמותיהם של יהודי אתיופיה שנספו בדרכם לארץ ישראל דרך סודן ובעקבותיה הוקמה אנדרטת זיכרון בהר הרצל בירושלים.

לצד החלטות הממשלה חוקק חוק המרכז למורשת יהדות אתיופיה, שמטרתו הקמת מרכז לחקר מורשת יהדות אתיופיה. מרכז המבקרים נשוא החלטה זו, לא יעסוק במחקר מורשת יהדות אתיופיה אלא כאמור יהווה מרכז בו ניתן יהיה במסגרת סיורים של מבקרים להכיר את הסיפור של המסע מאתיופיה לישראל.

האנדרטה כאמור, מושכת מבקרים רבים המעוניינים ללמוד ולחוות את סיפור המסע של יהודי אתיופיה, אך המענה הקיים במקום מצומצם ומוגבל ואינו נותן מענה ראוי. מכאן עלה הצורך בהקמת מרכז מבקרים במתחם האנדרטה, שמטרתו להכיר למבקרים הרבים את מורשת יהדות אתיופיה ולחזק את החיבור של הציבור הישראלי אל אותו סיפור מופלא שבו חלום דורות הפך למציאות והכיסופים העתיקים הגשימו עצמם, ומתן ביטוילהכרה במחויבות המוסרית להעביר מדור לדור את הסיפור המפעים הזה.

המרכז מיועד לציבור הרחב ומיועד לביקורים של תלמידים, סטודנטים, חיילים והמבקרים הרבים בהר הרצל, כך שסיפורם של יהודי אתיופיה ישולב בלב השיח הישראלי - מתוך אהבה

לארץ ואמונה בחזון ציוני מאחד.
הקרקע עליו מתוכנן לקום המרכז היא בבעלות ההסתדרות הציונית העולמית אשר החליטה להקצות שטח לטובת הקמת המרכז ומתוקף היותה הבעלים של הקרקע ההסתדרות הציונית העולמית היא שתפעל להשגת כל ההיתרים הנדרשים להקמת המרכז, בתיאום עם ועדת החיגוי ועם כל הגורמים המוסמכים למתן היתרים כנדרש על פי דין.

נתונים כלכליים וההשפעה על משק המדינה

תקציב

השפעת ההצעה על מצבת כח האדם

עמדת שרים אחרים שההצעה נוגעת לתחום סמכותם

אין.

החלטות קודמות של הממשלה בנושא

עמדת היועץ המשפטי של המשרד יוזם ההצעה

מצ"ב.

סיווגים

מגישים: ראש הממשלה
שר העלייה והקליטה

כ"ח באייר התשפ"ה
26 במאי 2025

כ"ח אייר תשפ"ה

26 מאי 2025

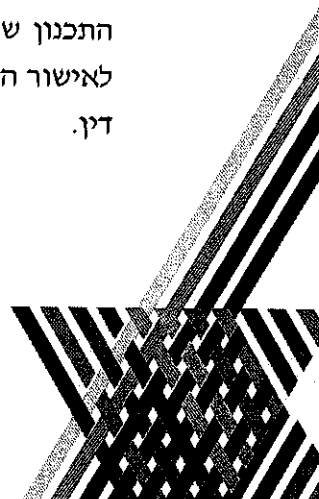
הנדון: חו"ד משפטית נלווית להצעה להחלטת ממשלה בעניין תכנון הקמת מרכז מבקרים לקידום והנחלת מורשת יהדות אתיופיה וסיפור עלייתם לארץ

נושא ההחלטה: תכנון הקמת מרכז מבקרים לקידום והנחלת מורשת יהדות אתיופיה וסיפור עלייתם לארץ.

תמצית ההצעה – תכנון הקמת מרכז מבקרים לקידום והנחלת מורשת יהדות אתיופיה וסיפור עלייתם לארץ. מדובר במרכז שיפעל בהר הרצל בסמוך לאגדרטה להנצחת יהודי אתיופיה אשר נספו בדרכם לישראל.

קשיים משפטיים ככל שישנם ודרך פתרונם:

משרד העלייה והקליטה אחראי מתוקף החלטות ממשלה על הטקס לציון זכרם של יהודי אתיופיה שנספו בדרכם לישראל (החלטת ממשלה 1425 מיום 29.1.2004) וכן על תכנון חידוש והרחבת האגדרטה וסביבתה בהר הרצל בירושלים להנצחת יהודי אתיופיה אשר נספו בדרכם לישראל (החלטת ממשלה 787 מיום 17.7.2023) ועוסק בתחזוקת האגדרטה. מתוקף כך מבקש כעת המשרד לבצע פעילות משלימה של הקמת מרכז מבקרים שיפעל לצד האגדרטה והכל כמפורט בדברי ההסבר. כיוון שמדובר במרכז מבקרים שיעסוק בסיפורם של הנספים במהלך העלייה ארצה, וכיוון שמדובר בנושא ייחודי לעליית יהודי אתיופיה ואין עוד עלייה שהגיעה בדרך זו ארצה ושהממשלה החליטה כי יש מקום להנציח את סיפורה באופן ייחודי, הרי שאין משום פגיעה בשוויון בקידום ההחלטה ואין מניעה משפטית לקבלה. בנוסף, חוק המרכז למורשת יהדות אתיופיה, התשע"ב–2012 (להלן – **החוק**) קובע כי יוקם מרכז לתקר ולשימור מורשת יהדות אתיופיה, שיכלול מכון וארכיון, ושיפעל, בין השאר, במחקר בתחום מורשת יהדות אתיופיה. עניינו של מרכז המבקרים נשוא החלטה זו מתמקד בסיפור העלייה מאתיופיה, סמוך לאגדרטה שהוקדשה לנושא זה. כאמור בדברי ההסבר להחלטה, ועדת ההיגוי שתוקם בהתאם להחלטה דנן, תבחן את היחס שבין מרכז המבקרים המתוכנן, לבין המרכז למורשת יהדות אתיופיה הפועל מכח החוק ותתייחס לכך בהמלצתה בדבר אופן הפעלת המרכז. ועדת ההיגוי המוקמת מכוח החלטה זו תקבע את כלל היבטי התכנון של מרכז המבקרים, והתכנית שתגובש תוגש לשר לעלייה וקליטה, ותובא לאחר מכן לאישור הממשלה. גם היבטי התכנון יבחנו ויהיו כפופים לקבלת כל ההיתרים הנדרשים עפ"י כל דין.

עמדת היועצת המשפטית של המשרד שהשר העומד בראשו מגיש את ההצעה : אין מניעה משפטית
לאשר את ההצעה

הצעת ההחלטה היא על דעת הייעוץ המשפטי של משרד ראש הממשלה.

בברכה,

רחל טל (רדיאן)

סגנית בכירה ליועצת המשפטית

